

Што је поред овога партикуларизма постајала тежња за уједињеном, по све је природно. Што се српске земље нису прикупили, и што се није остварило државно јединство, томе беху узроци поред унутрашњег растројства претерано мешање Византије, а поглавито оне последице, које су поникле прво из грчко-бугарског, а позније из грчко-мађарског такмачења, које су потресале стање српског народа. Већ су од пет векова живели Срби у тако несталном и сумњивом стању, у непрекидној борби, од свију страна прећаше опасност њиховом бићу, а међутим не могаху се опирати опасностима, које су са стране долазиле, те тако нису могли да створе државни организам, који би имао чврстог темеља.

Немања бејаше позван, да положи темељ сталној државној згради.

3. Династички развитак државе.

Тежња за сепаратизмом и непрекидне борбе владалачких породица беху унутрашње сметње, а трајни покушаји мешања и освајачке тежње византијских царева биле су спољне сметње, које су до сада спречавале и осујетиле, да се развије снажна једноставна српска држава. Било је додуше и пређе по неких српских жупана, који су се у оба правца са овим сметњама борили, али без успеха.

Немањина је срећа, а његова је и заслуга, што је у том обзиру сталне и дуготрајне успехе постигао. У почетку свога политичког рада једва да је јасно појмио ону велику политичку сврху, коју иако није он сам потпуно постигао, али је учинио, те су је бар његови наследници постигли. Јамачно га на то подстицаше с једне стране лично честољубље, а с друге стране принудиле га околности, да пође путем, који га је водио к оснивању српске државе. Али је изван сваке сумње, да је био заиста способан и велики државник. Јер на политичком пољу, ма која била излазна тачка неком делу, права државничка величина огледаће се у мудрому избору средстава за сваку прилику, у прилагођењу захтевима времена, и у енергичном извршењу предузетог дела. Али је то све једно, да ли је нешто у једном или у другом случају учињено по некој мудрој и језгровитој комбинацији, или по неком срећном и истинском осећању. И ако дакле не велимо, да је Немањи одмах у почетку његова рада пред очима лебдила слика српске државе у њеној потоњој величини, или да је у опште јасно појмио, колико ће у свом раду успети, али му то морамо признати, да је у своје доба био одличан државник, јер је он имао на себи значајне знаке, који карактеришу велике људе од утицаја, — а ти су знаци били свагда, у свима околностима, истоветни.

Немања је рођен у Зети, куда је одбегао био његов отац, рашки жупан, због раздора са својом браћом. Тако се чини, да је Зета била колевка и дедовина Немањићима, а у исто време и њихово породично наследство. За то је и Немањин отац тражио овде утецишта, кад је из праве Србије прогнан.

Не зна се управо, како и кад се вратио Немања у Рашку. Али ће бити, да се новим раздором своје браће и рођака својих користио, и у таквој је прилици помоћу грчког цара задобио рашко жупанство и тврђаву Рашку (данашњи Нови-Пазар), која је била у оно доба најзнатнија на српској земљи. По прастаром уобичајеном праву српских владалачких породица, рашко жупанство није припадало Немањи; јер иако су поред најстаријега брата и млађа браћа добијала неке области или неке округе, као својину, али је опет најбољи део припадао најстаријем брату, који је по својој